

Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, Vodič kroz Hrvatski nacionalni obrazovni standard za osnovnu školu, Zagreb, 2005.

<http://www.edukacija.hr/rjecnik-pojmova/kurikulum/> (Pristupljeno 4. 3. 2016.)

<http://www.cedefop.europa.eu/hr/news-and-press/news/croatia-comprehensive-curricular-reform-its-way> (Pristupljeno 9. 3. 2016.)

<http://bujicarijeci.com/2013/03/kurikulum-i-kurikul/> (Pristupljeno 16. 3. 2016.)

<https://hr.wikipedia.org/wiki/Kurikul> (Pristupljeno 16. 3. 2016.)

<http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search> (Pristupljeno 16. 3. 2016.)

URL: Nacionalni kurikulum nastavnoga predmeta Hrvatski jezik – prijedlog

<http://www.kurikulum.hr/wp-content/uploads/2016/03/Hrvatski-jezik.pdf> (Pristupljeno 4. 3. 2016.)

Sažetak

Dubravka Smajić, Fakultet za odgojno obrazovne znanosti, Osijek

UDK 81'373'.611, pregledni rad

primljen 18. ožujka 2016. prihvaćen za tisak 29. travnja 2016.

Trouble with the Curriculum Adjective

The article draws attention to the terminological confusion caused by the unjustified co-existence of four adjective derivatives: *kurikulumski*, *kurikularni*, *kurikulni* i *kurikulski*. The author explains why the maladjusted foreign words such as *kurikulum*, *kurikulumski* i *kurikularni* have no place in the standard Croatian language, and why the adjective *kurikulni* is normatively more acceptable in standard Croatian language and therefore takes precedence over the adjective *kurikulski*.

PRISTUP PRILAGODBI TOPONIMA UZ PRIMJER TOPONIMA KOJI SADRŽE SLOVO U

Marko Kovačić

a valjanu prilagodbu stranih riječi, antroponima i toponima, osobito onih manje poznatih, potrebno je makar najmanje poznavanje polazišnog jezika, a ne samo ciljnoga. U obzir prije svega valja uzeti grafiju, napose nelatiničnu iz perspektive latiničnog bilježenja, jer jedna pravila vrijede za toponime koji se izvorno pišu istim pismom kojim se piše odredišni jezik, a druga za one koji dolaze iz jezika koji se pišu drugačijim pismom i za koje je potrebna transliteracija ili *transkripcija* ukoliko se želi izbjeći snažan utjecaj posrednika. Nadalje, treba poznavati pravila izgovora izvorišnog jezika te osnovni rječnik. U višočlanih toponima i onih

iz srodnih jezika potrebno je i temeljno poznavanje morfologije izvorišnog jezika. Predznanje postoji i nije potrebno istraživanje za veće, bliže i poznatije toponime, ali u manje poznatih i daljih toponima prilagodba se svodi na niz presedana ili na istraživanje koje rađa višestrukim oblicima i ilustracijom o nepostojanju ustaljenoga. Nesigurnost katkad nije odmah jasna, nego tek u načinu izgovora ili u kosom padežu.

Tek uz poznavanje konteksta toponima i osnovnih pravila kontekstualnog područja moguće je razmišljati o načinu njegova prenošenja i prilagodbe. U Švicarskoj, primjerice, treba znati u kojem je kantonu toponim, odnosno u kojem govornom području, da bi se ispravno izgovorio. Kad bi se švicarsko mjesto *Chur* nalazilo u francuskom kantonu, glasilo bi /šür/, no taj je toponim u njemačkom govornom području i glasi /kuə/ ili /xuə/ (francuski *Coire*). *Ferentillo* je grad u Italiji, što je presudan podatak za izgovor geminacije umjesto španjolske palatalizacije. Ne zna li se da je *Tence* mjesto u Francuskoj, može se doživjeti na primjer kao slavenski srednji rod jednine pa bi lokativ glasio *u Tencu* umjesto *u Tenceu*, uz drugačiji izgovor. Osim u Hrvatskoj, mjesto *Dalj* postoji i u Rumunjskoj, gdje se izgovara /dalž/, dakle treba znati o kojem je mjestu riječ. Za mjesto *Mulhouse* valja znati da je u Francuskoj te se izgovara /mülúz/, znatno drugačije nego kad bi bilo u Engleskoj /málhaus/ ili Portugalu /mułóz/, ali i to da je ime germanskog podrijetla te da mu je njemačko ime *Mülhausen*, što pruža više mogućnosti za prilagodbu. Etimologija i fonologija nezaobilazni su u procesu prilagodbe. Navedene nedoumice mogu se s grafičkog gledišta prošireno ilustrirati na odrazima toponima koji sadrže slovo U.

Premda se U očekivano čita /u/ u slavenskim i drugim jezicima, u nekim pak jezicima može imati različite fonetske vrijednosti: /w/, /i/, /ju/, /a/, /Ø/. U talijanskom se U izgovara /w/ iza G i Q (*L'Aquila*), a u španjolskom i iza većine suglasnika (*Consuegra*, *Cuenca*, *Huesca*, *Teruel*). U španjolskom je U iza G i Q muklo, grafička je prepreka umekšanju, osim ako je naznačeno prijeglasom te se u tom slučaju izgovara (*Guernica*, *Ubrique* ali *Agüimes* /agwimes/, *Sigüenza*). Slovo U ima dakle u španjolskom i portugalskom ulogu sličnu ulozi slova H u talijanskom i donekle rumunjskom.

U velškom je U uvijek /i/ (*Rhuthun*, *Dolgellau*), u islandskom i drugim skandinavskim jezicima, francuskom i nizozemskom labijalizirano je /ü/ čak i bez dijakritike. Da bi bilo labijalizirano, u njemačkom (*Nürnberg*), estonskom (*Pühalepa*) i turskom (*Düzce*), mora dobiti prijeglas. U islandskom se U kombinira s A u skupinu AU /øj/ (*Hraunfoss*). U litavskom (*Zujūnai*) i letonskom (*Alūksne*) Ū označava dugo U, a u francuskom se U kombinira s O u OU radi postizanja nelabijalnog /u/ (*Lourdes*). Kombinira se i u druge skupine (*Beaumont*, *Bordeaux*, *Autun*, *Le Creusot*). Ū se za označavanje nazalnosti nestandardno rabi u lakotskom, dok u litavskom isto slovo znači dugo /u/. Ū je naglašeno /u/ u talijanskom (*Cefalù*). Ū je naglašeno /u/ u španjolskom (*Úbeda*), a dugo /u/ u mađarskom (*Hajdú*) i češkom (*Úpice*, *Úzice*). Ū je mutno /u/ u germanskim, altajskim i uralskim jezicima, u mađarskom ima i dugu verziju Ű

(Vésztő). Slovo Ű u mapudungunskom jeziku u Čileu zvuči kao neki od alofona šva, ovisno o položaju i okruženju, ali se ne odražava na hispaniziranim toponimima.

U engleskom se slovo U, ovisno o kontekstu, često čita kao kratko /a/, kao u engleskom primjeru *Punjab* koji u hrvatskom glasi *Pandžab* prema perzijskom پانچنپ /panj/ „pet“ i آب /ab/ „voda“, no u domaćem tisku gotovo prevladava engleska verzija: u *indijskom Punjabu* (JL, 10. 11. 2010., str. 20.), u *Pakistanu*, u provinciji *Punjab* (Obzor, VL, 3. 9. 2011., str. 44.), *guverner Punjaba* (VL, 3. 3. 2011., str. 15.), *guvernera Punjaba* (VL, 2. 10. 2011., str. 5.). U slučaju imenica *džungla* i *punč* hrvatski je zaveden engleskom grafijom, kao i u toponima *Calcutta* /kalkúta/ koji bi aproksimativno, prema bengalskom i prema engleskom izgovoru mogao glasiti *Kolkata* ili *Kalkata*. Grad Kolkata nije mijenjao ime kao neki drugi veći indijski gradovi, nego je 2001. promijenjen način njegova pisanja na engleskom iz *Calcutta* u *Kolkata*. Ta se administrativna promjena nije odrazila na izgovor u engleskom pa ni u hrvatskom ne bi trebala imati odraza. Oblik *Calcutta* u našem se tisku i dalje rabi i nakon te promjene: u *Calcutti* (JL, 27. 6. 2007., str. 28.); u *Calcuttu* (JL, 23. 6. 2007., str. 68.). Ponekad se rabi „novi naziv“: *Kolkata* (VL, 6. 8. 2007., str. 38. i str. 48.), a ponekad i oba: *uoči sezonskog festivala Durga u Calcutti (Kolkata)* (VL, 24. 9. 2009., str. 21.). Zabuna je u tome što se oblik *Calcutta* uobičajeno izgovara fonemom /u/. Taj problem nije prisutan u izgovora toponima *Luksor*, koji se izgovara fonemom /u/, kao i u arapskom. Naime, latinsko *castrum* dalo je arapsko رصق *qaSr*, pl. *al quSur*, odakle رصق آل *al uqSur*, odakle *Luksor*. Dvojbe su česte u toponima *Maskat* طقس م *masqaT*, engleski *Muscat*, i *Vadi Ram* u Jordanu, engleski *Wadi Rum*, tako prepisan u primjeru *U pustinji Wadi Rum, na granici Saudijske Arabije i Jordana...* (Globus, br. 900., 7. 3. 2008., str. 119.). Stoji ipak *Maskat* na karti u Večernjem listu 7. 3. 2011., str. 21. Čitanje U kao /u/ premda se u engleskom čita /a/ može biti etimološki opravdano, odnosno englesko čitanje može biti devijantnije od grafije koja slijedi izvorni izgovor. Vidljiva je latinska etimologija naziva australske pustinje *Nullarbor* koja se lokalno izgovara /náləbo/, no hrvatski se prema latinskom može izgovoriti grafički.

U domaćim su medijima česte devijacije u pisanja francuskog OU, osobito kad francuski služi samo kao posrednik. Na primjer, za *Chefchaouen* u Maroku u jednom članku piše *Chefchauen: čudesni plavi grad Chefchauen; gradskoj jezgri Chefchauen; dođu u Chefchauen* (Obzor, VL, 22. 10. 2011., str. 54.), umjesto da se slijedi francuska grafija ili fonetska (*Šefšauen*) ili berberska. *Kourou* u Gvajani stvarao bi manje zabune u obliku *Kuru*, vidljive u primjeru: *...u francuskom svemirskom centru Kourou* (VL, 7. 11. 2009., str. 29.), umjesto da lokativ glasi *u Kuruu*. Dok u francuskom kombinacija OU glasi /u/, u češkom i finskom ona glasi /ou/ (*Olomouc, Oulu*), u portugalskom /o/ (*Douro /doru/, Ourense, Soure*), a u nizozemskom /au/ (*Koudum /kaudum/, Grou /xrau/*).

Quebec je poznat i jedinstven toponim nastao prema algonkijskoj riječi *kebek*, tako izgovorenoj, no pisanoj na francuski način. Ipak, u nas se često izgovara pseu-

doengleskim načinom kao /kvíbek/ (28. 11. 2006., Dnevnik HRT 1, 10 h; Dnevnik HRT 2, 18 h) zbog neshvaćanja francuske i španjolske grafije. U toponima *Port-au-Prince* nužno je poznavanje francuskog ili savjetovanje da se izbjegne izgovor kao u primjeru grafičkog izgovora /port au princ/ (13. 4. 2008., Dnevnik HRT 1, 19:30 h) umjesto /poroprĩs/ ili /poropráns/.

Prilagodbe toponima u srodnih bi se jezika mogle rješavati kognatima. Takvu potencijalnu korist od poznavanja etimologije mogu ilustrirati toponimi iz poljskog, gdje bi se grad *Międzybórz* mogao fonološki-etimološki aproksimirati u Međubor, *Plaszcyca* u Plaštica, a *Goląbki* u Golupki. U većini slučajeva takvih licitacija nema, nego preostaje samo grafičko ili fonetsko oponašanje izvornika, kao u primjeru *Perth* /pert/ umjesto /pəθ/ (premda je izgovor /pert/ zapravo bliži vjerojatnom piktskom izgovoru riječi iz koje je ime grada proizišlo pa je u tom slučaju hrvatska aproksimacija nehotičan povratak izvornosti).

U našoj su literaturi prisutne mnoge nedoumice i nedosljednosti u načinu bilježenja stranih toponima i antroponima, što je vidljivo i pri površnom pregledu dnevnog tiska i atlasa, ali i domaće i prevedene literature pa i udžbenika, rječnika i enciklopedija. Isto se očituje na nacionalnoj televiziji i drugim televizijskim i radijskim postajama, u putopisima, dokumentarnim filmovima i informativnim emisijama. U tim su izvorima prisutni arbitrarni prijevodi toponima, etimološki manje ili više neutemeljeni, u rječnicima se često zadnji posrednik, a ne jezik porijekla, navodi kao izvor oblika i slijedi se načelo uvriježenosti i prevage. Uklanjanju takvih nedoumica pridonose skupovi kao što je onomastički skup održan na Sveučilištu u Zadru 2. i 3. rujna 2004. pod nazivom Imenovanje svijeta: od općih imenica do vlastitih imena, no tek se opsežnim projektom može ući u trag rješenju.

Kod potpunog uređivanja toponima ne bi bio dovoljan proizvod samo atlas, jer u atlasu su odabrani toponimi navedeni u temeljnom obliku, nego i popratni popis, u kojem bi toponimi bili navedeni u izvornom, transliteriranom i fonetiziranom obliku te u lokativu i pridjevskoj izvedenici, odnosno uz glose bi bili ponuđeni ktetici i etnici muškog i ženskog roda, a krajnje praktičan dodatak bio bi prijedlog fonetske i etimološke aproksimacije. Napokon, takav bi priručnik sadržavao temeljne upute za fonetski pristup i još temeljniji morfološki opis uz istaknute najčešće eventualne zamke. Takav je krupni projekt u Poljskoj pod nazivom *Nazewnictwo geograficzne świata* pokrenulo poljsko *Povjerenstvo za geografske nazive* i, kao rezultat suradnje geografa, povjesničara, jezikoslovaca i kartografa, proizvedeno je dvanaest tomova zemljopisnih naziva, među kojima 10.000 poljskih egzonima. U popis su uvršteni glosari 72 jezika i tablice latinične transliteracije za 28 jezika. Ni u takvom projektu rješenja ne bi mogla ni smjela biti definitivna jer uvijek je više pristupa, kao i u svakog pokušaja standardizacije, pa bi takav popis, uz preporučene, trebao navesti i druge moguće oblike.

Mnoge su zemlje, međutim, ulagale onomastičke napore u drugome smjeru: u preimenovanja i često uprezanje znanosti o toponimima organiziranjem posebnih

instituta, tijela i projekata za promjenu naziva kako odgovara vlastima i na taj su način stručnjaci stvorili novi, politički motiviran, superstrat te dodatan posao za kolege toponomastičare. Obrnut bi proces urodio popisom naziva kako glase danas s jedne strane, uz etimologiju i objašnjenje, a s druge kako su glasili prije, uz etimologiju i objašnjenje. Politička strana takvog projekta istaknutija je ako se promjena naziva dogodila nedavno i ako raniji naziv pripada jeziku koji je nasilno potisnut u supstrat.

Plansko prilagođavanje stranih toponima jezikoslovna je grana bez čijeg postojanja toponimi ulaze kojekako u našu literaturu, odnosno njihovo preuzimanje prepušteno je nejezikoslovnim zvanjima, u najboljem slučaju putopiscima i kartografima. U katalogima i fondovima knjižnica i knjižarama moguće je pronaći na stotine listova zemljovida i na desetke atlasa. Težište svih atlasa i umetaka u znanstvenopopularnim časopisima, osobito u novije vrijeme, počiva na grafičkoj i tehničkoj izvedbi i na vizualnoj opremljenosti, i to vrlo kvalitetnoj, no zajednička im je ujedno i toponimijska neujednačenost. Prešutno se prihvaća načelo da su imena većih naselja prilagođena hrvatskom jeziku, a manje poznati pojmovi pišu se raznim posredničkim grafijama. To se pravilo primjećuje već razmatranjem nekoliko nasumično odabranih atlasa. Rješenja za manje poznate i neprilagođene toponime variraju od izdanja do izdanja, čak i unutar istoga sveska.

Osim jezikoslovaca, na prilagodbi toponima pojedine zemlje, na primjer pri izradi karte, trebali bi sudjelovati stručnjaci za konkretan jezik ili jezike, koji se govori ili se govorio u dotičnoj zemlji, kao i stručnjaci s drugih znanstvenih područja, kao što su etnologija, povijest pa i politologija. Potrebno je poznavati jezične čimbenike koji vladaju u zemlji izvorišnih toponima, ne samo u trenutku promatranja, nego se to odnosi i na ranije povijesne slojeve i moguće supstrate budući da prilike koje vladaju u zemlji u promatranom trenutku utječu na njezino nazivlje. Disciplinarno su sekundarni fonološki uvjeti odredišnog jezika, pri čemu dosljednost i analogija igraju veliku, ali ne i presudnu ulogu. Stoga je prilagodba toponima interdisciplinarna, no prije svega jezična djelatnost. Pitanje toponima na taj je način samo segment krupnije problematike prilagodbe pojmova iz stranih jezika, osobito etnonima i antroponima.

Literatura

- Nazewnictwo geograficzne świata, Główny Urząd Geodezji i Kartografii, Warszawa, 2009.
Öktem, Kerem, Creating the Turk's Homeland: Modernization, Nationalism and Geography in Southeast Turkey in the late 19th and 20th Centuries, University of Oxford, School of Geography and the Environment, Harvard, 2003.
Room, Adrian, Placenames of the World, McFarland & Company, 1997.

Sažetak

Marko Kovačić, Zagreb

UDK 81'373.21, stručni rad

primljen 8. ožujka 2016., prihvaćen za tisak 29. travnja 2016.

An Approach to the Adaptation of Place Names Exemplified
by Some Containing the Grapheme U

The article is an attempt at indicating if not solving the rather chaotic situation in the adaptation of foreign place names in the more or less traditional Croatian texts, the less traditional referring mostly to the media of which several local newspapers as well as the national television are quoted. Most of the quotes contain the grapheme U as an example of a multitude of reflections and rules whether it adapts in its singular or combined forms. The need of an overall project is suggested, such as the one realized in Poland whereby an extensive list of toponyms was produced as adapted to Polish collected by a huge body of scientists and experts on a large number of languages that those toponyms originated from. Such a project would resolve many doubts encountered every day by the media, cartographers and in other situations which require adaptation of foreign place names and which therefore require joint efforts of experts assembled in a single ongoing venture.

RAZMATRANJA FRANJE BENEŠIĆA I HRVATSKI JEZIK

„Istinu će saznati, ko sumnja i ne vjeruje.“¹

Marija Znika

Uvod

 stina uvijek izbije na vidjelo, kad-tad. Tako je bilo i s knjigom Franje Benešića *Razmatranja*,² drugi svezak, koja je 2009. u Iloku predstavljena u pretisku, i to s crvenim označenim cenzorskim interventima zbog kojih je knjigu i zabranila starojugoslavenska vlast, nakon „šestojanuarske“ diktature. Od pet neuništenih primjeraka preostala su dva od kojih je jedan poslužio kao uzor za pretisak. Pronašao ga je, zna se, zauzeti poznavatelj Iloka i Iločana Mato Batorović, a izdala Gradska knjižnica Ilok, na čemu im čestitamo.

---

¹ Franjo Benešić, *Razmatranja*, str. 14.

² Franjo Benešić, *Razmatranja*, Drugi svezak, Tisak prve hrvatske dioničke tiskare u Osijeku, Zagreb, 1929.; pretisak 2009.; 255 str. Franjo Benešić stariji je brat Julija Benešića.